

ОДЛАЗАК ИЗ УЖИЦА ЗА САНЦАК 1941. ГОДИНЕ

Из Ужица смо морали да кренемо око осам сати ујутру 29. новембра 1941. године. Чича (Драгојло Дудић) и ја сишли смо из камиона у селу Мачкату, а камион је продужио за Златибор. Дошли смо у школску зграду која је уз саму цркву. Ту су стигли и другови Тито, Кардељ, мајор Станко, начелник Врховног штаба, и три другарице: Зденка (Даворјанка Пауновић), Зина (Гроздана Белић) и Лула (Милева Планојевић), политички актив СКОЈ-а, које су по потреби радиле и на писаћим машинама, као и неколико бораца из обезбеђења Врховног штаба.

Небо ведро, без магле и падавина. Около се беле брегови покривени снегом. Око десет чаоова друг Тито се са мајором Станком и једним борцем-пратиоцем пешке упутио у правцу Ужица — право на положај малих заштитних јединица.

Врховни штаб је раније наредио да се поруше сви мостови на Скрапежу, Ћетињи и Кривој реци код Мачката, али тек када се повуку сви борци и становништво и када се Немци појаве испред мостова.

Не сећам се колико је времена протекло од одлаека друга Тита, а небом је забрујало неколико бомбардера. (Село Мачкат је на голој падини златиборског огранка, па куће на брегу још више привлаче пажњу.)

Изашли смо брзо из школе и почели да тражимо заклоне иза каменитих ограда виооких 60—70 сантиметара. Бомбардери су уз завијање сирена почели да бомбардују цео простор, све до Златибора. Прелете изнад наших глава и систематски прошарају простор бомбама и митраљезима. Налетали су у групама и непрекидно се смењивали изнад наших глава с новим товарима бомби и набреклим реденицима за митраљезе.

Наши заклони били су потпуно несигурни јер, док нас је с једне стране штитио камени зид од парчади бомби и митраљеских зрна, дотле смо са друге стране били потпуно незаштићени.

Једна је бомба пала на цркву и по дужини је пресекла. Друга је пала на школску зграду и скршила једно њено крило. Рањених је било и међу нама и међу сеоским становништвом.

У једној краћој паузи између бомбардовања дошли су неки другови да нам се жале како шофери неће даље да возе. Драгојло

Дудић је одмах отишао да убрза кретање и више ее није ни вратио. Тек поеле неколико дана дознали емо да је на том послу и погинуо. За време те паузе ушли смо у школу да се мало одморимо; а када је поново почело бомбардовање, договорили смо се да останемо у порушеној школи, јер смо ту имали бар заштиту од митраљеских зрна из авиона.

Са другом Кардељом сам се упознао још кад је почетком октобра дошао у Крупањ и од тада смо често били заједно. Сећам се да сам, одмарајући се, узео из школске књижице роман „Покошено поље“ од Бранимира Ћосића и понова читао неке делове — пушећи цигарету за цигаретом. Изнад наших глава урлали су бомбардери и просипали бомбе. Једног момента престао сам да читам и ослушнуо буку мотора: нешто ми је било сумњиво, као да није исти звук. Истрчао сам напоље и одмах видео у чему је ствар. Уместо хуке бомбардера чули су се мотори тенкова. Одмах сам улетео у школу и рекао другу Кардељу и осталима да Немци надиру са тенковима и да брзо морамо одступити према Златибору. Свако је узео најнужније ствари и по два сандучета архиве Врховног штаба и ЦК КПЈ и трчећи изашао на главни пут. Већ смо јасно слушали звиждуке митраљеских зрна испалених са тенкова у правцу нас.

На путу је стајао мали путнички аутомобил, празан и без шофера. Почео сам да дозивам непознатог шофера, а истовремено сам остале полсуривао да иду брзо према Златибору — па да се онда удаље лево и десно од главног пута, Испод једног пропуста на путу угледах где вире нечије ноге. Притрчав и почех да на силу извлачим човека напоље, говорећи му да бежи с пута, јер ће га убити Немци. Испоставило се да је то био шофер напуштеног аутомобила,

Наредио сам му да седне за волан и да одмах крене. У аутомобил су оели Кардељ, Зденка, Зина и Лула,, а ја сам стао на ПАПУЧУ КОЛА — Шофер се нећкао убеђујући нас да ће га Немци из тенкова сигурно погодити. Није било много времена за убеђивање, јер су тенкови били сасвим близу. Извадио сам пиштољ и натерао га да крене.

Брзо смо утекли испред немачких тенкова, иако су зрна заиста зујала око наших кола. На Златибор смо стигли неповређени. Наши борачки делови из разних јединица, раднице и радници, представници народне власти, наши симпатизери и остало становништво скупљали су се на златиборској висоравни. Било нас је све више. Пунили смо брзо све виле и оеске куће. Дан се ближио крају.

(Из књиге „И то да се зна“, Загреб, 1968).

Влада ЗЕЧЕВИЋ